

Danmark – Indien 400 år

af Knud Helles
næstformand i Foreningen Trankebar

Oprettelsen af Trankebar som dansk handelsstation på Coromandalkysten 1620-21.

Halvandet år efter afsejlingen fra Danmark med to krigsskibe og 3 handelsskibe i november 1618 nåede den danske ekspedition under admiral Ove Gedde i maj 1620 til Ceylon, som var rejsens mål. Forhandlingerne med kejseren af Candia om den handelsaftale, der var stillet i udsigt, førte imidlertid ikke til det forventede resultat. Derfor sejlede Ove Gedde i september videre til Coromandalkysten for at forhandle med naiken i Thanjavur, som havde vist interesse i at lave en aftale med danskerne om handelsrettigheder i hans område og lade dem overtage den lille fiskerby Trankebar som handelsstation.

Venskabsbrev på guldblik fra Nayaka Raghunatha til Chr. IV skrevet på tamil og dateret 25. april 1620. I brevet opfordrer naiken folk fra Danmark til at bosætte sig i Trankebar. Det er dateret den 25. april 1620 og er et resultat af kontakten mellem naiken og overkøbmænd Roland Crappé, som med skibet Øresund var sejlet til Indien flere måneder før den øvrige flåde for at forberede dens ankomst. Guldblikket findes på Rigsarkivet i København.

Den 13. september 1620 ankrede fregatten ”Elephant” med Ove Gedde op ved Trankebar, og allerede den følgende dag, skriver han i sin beretning til Chr. IV, ” sendte jeg én af mine egne Tjenere til Thanjavur, som er hovedstaden i det land, med brev til naiken og direktøren (dvs. overkøbmænd Roland Crappé, som opholdt sig ved naikens hof)).... Den 16. (oktober) sendte direktøren mig 12 daler, som vare 7 dages told fra byen Trangebari, og det var min herres første indtægt af de indianske lande. Den 21 modtog jeg et brev fra naiken, hvori han anmodede mig om at komme op til ham, og at han til det formål sendte heste ned til mig, fordi han meget længtes efter at tale med mig.”

Chr. IV
malet af Pieter Isaacs omkring 1612
(<https://danmarkshistorien.dk>)

Nayaka Raghunatha med to af sine koner
(foto K Helles)

Ove Gedde ca. 1655
stik af Albert Haelwegh efter maleri af Abraham Wuchters (Kgl. Bibliotek)

Efter flere dages rejseforberedelser, som bl.a. bestod i at klargøre og bringe den nødvendige bagage og to kobberkanoner, som skulle gives som gave til naiken, i land ”opbrød jeg kgl. majestæts forseglede konvolut,....., hvoraf jeg udtog min herres akkreditiv til kejseren af Candia, i den tanke, at jeg ville vise dem til naiken, hvis han forlangte det. Den 27. (oktober) begav jeg mig på rejsen til Thanjavur, og kom den 30. til Byen.” Inden for porten blev Gedde på naikens vegne budt velkommen af ”en af naikens fornemste officerer”, der sad i en bærestol fulgt af 8 elefanter og

opfordrede til ” at jeg skulle sætte mig op på den største elefant, som var meget stor, og først med et fint klæde på ryggen og over livet bedækket, hvorpå der derefter lå en rød fløjlschynde kantet med guldsnore. Men jeg undskyldte mig med den skade på benet, jeg havde pådraget mig under rejsen.” Derefter fulgte officeren ham til hans logis.

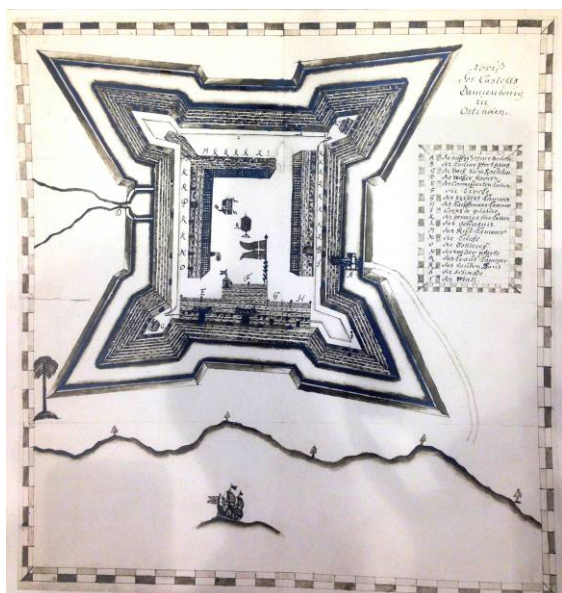
Tre dage senere, den 2. november, blev han endelig modtaget i audiens hos naiken. Om de første to af en række møder med nayaka Raghunatha i de følgende uger skriver Gedde i sin ”Indianske Reise”: ”Han modtog mig med meget gode og venlige ord og lovede meget godt. Men jeg måtte stå nogen tid i en gammel sal, før jeg kom ind til ham i paladset, hvor han lå på en forhøjning med en fløjlschynde og pude under sig og havde den øverste præst, som havde en biskopshat på bestukket med Perler, siddende ved sine Ben. Og jeg måtte ikke komme ham nærmere end 8 eller 10 Skridt, men stod på det øverste trin af en trappe, hvor han senere bad mig sætte mig ned.

Den 3. om aftenen var jeg hos Naiken med kontrakterne, som han tog venligt imod og lovede at gennemse snarest. Han talte meget om vore lande og spurgte, om vore lande lå langt på den anden side af Portugal? Om min herres, de engelskes, hollændernes og portugisernes lande? Og om hvem af disse konger, der var den fornemste?

Audienssalen i paladset i Thanjavur, som den ser ud i dag efter en ombygning i 1684 (foto K Helles 2018)

Da forhandlingerne om en traktat efter yderligere en halv snes møder med Raghunatha endnu ikke var faldet på plads den 20. november, forlod Gedde byen for at lægge pres på naiken. Det hjalp! Dagen efter fik han besked om, at Raghunatha nu havde underskrevet traktaten, som han derefter fik udleveret i Trankebar den 24. november i to versioner, en på malabarisk (tamil) og en på portugisisk. Hermed havde Danmark-Norge fået overdraget Landsbyen Tharangambadi som handelsstation med ret til at opføre et ”Stenhus” til beskyttelse af varelagre mm. og toldfri handel mod en årlig tribut til naiken.

Den 7. december igangsatte Ove Gedde opførelsen af Dansborg med fæstningsvold og en muret, hvælvet port, som nogle lokale muremestre ifølge aftalen den 24. december skulle opføre på egen bekostning inden 40 dage for at få betaling for deres arbejde.

Plantegning af Dansborg, som menes udført på grundlag af en plan fra 1620'erne.

Syd er til venstre og vest opad. (Det Kgl. Biblioteks billedsamling)

Ved slutningen af året 1620 var formålet med den danske ekspedition indfriet. Ove Gedde havde erhvervet Trankebar som dansk-norsk handelsstation, fået afsluttet en handelsaftale, og Dansborg var under opførelse. Desuden var det lykkedes ham med hjælp fra naiken at skaffe en returladning til Danmark.

Efter organisering af Dansborgs besætning og forsvar og indsættelse af Roland Crappé som kommandant på fæstningen, kunne han derfor i begyndelsen af 1621 betragte sin opgave som afsluttet og sejle hjem til Danmark for at aflægge rapport til Chr. IV om de opnåede resultater. I beretningen noterer han ganske enkelt:

”Den 13. februar satte vi i Herrens navn sejl og stod til søs med Elephanten.”

Ekspeditionens udrejse til Trankebar strakte sig fra den 29. november 1618 til 13. september 1620.
Hjemrejsen fra Trankebar påbegyndtes den 13. februar 1621 og varede til den 4. marts 1622.

I 1620 var det alene Trankebar by, som blev overdraget til danskerne, og det endda blot for en toårig periode. Men derefter blev aftalen forlænget og i realiteten gjort permanent, forudsat at der hvert år under ceremonielle former blev ydet en tribut til den regerende naik eller senere rajah i Thanjavur. Først i sidste halvdel af 1600-tallet fik Danmark rådighed over et antal landsbyer og et mindre område på godt 30 km².

Trankebar ca. 1650 (Skokloster, Sverige.)

Maleriet er næppe en realistisk gengivelse af Trankebar, men snarere en idealiseret fremstilling af byen med Dansborg, før den blev befæstet med bymur fra 1660'erne

I det meste af perioden, fra erhvervelsen i 1620 til Danmark solgte Trankebar til englænderne i 1845, var byen en underskudsforretning. Kun i perioder med konflikt mellem englændere, nederlændere og franskmænd blomstrede den danske koloni som følge af dens neutrale status. Men selvom Trankebar kun i korte perioder var en god forretning for Danmark, skal man ikke underkende dens betydning:

Trankebar var den første danske oversøiske handelsplads. Den blev springbræt for etableringen af danske handelsforbindelser med andre dele af Asien. I de 225 år mellem 1620 og 1845 boede tusinder af danskere og andre europæere og gjorde tjeneste i Trankebar. I løbet af den samme periode besøgte andre tusinder af danske søfolk byen enten ombord på kompagniets skibe eller efter monopolets ophør i 1772 også på privatejede handelsskibe. I Trankebar vidner Dansborg, guvernørboligen, byporten og en række andre bygninger og gader om danskertiden. Desuden gemmer mange danske og indiske familier på minder om de 225 års fælles dansk-indiske historie.

Efter den indiske uafhængighed i 1947 er der atter udviklet handels- og politiske forbindelser mellem Danmark og Indien. Det gælder især efter, at Indien i de sidste årtier af 1900-tallet har løsnet den tidligere protektionistiske politik og den samtidige stærke økonomiske vækst i landet. Stadig flere danske og indiske virksomheder har gensidige forretningsforbindelser og er engageret i begge lande. Samtidig er der en voksende interesse i de kulturelle og fysiske vidnesbyrd om den danske tilstedeværelse i Indien gennem næsten 250 år. Denne udvikling skyldes ikke blot dansk nostalgi. Den har også interesse i en indisk kontekst. Både i Trankebar og i Serampore er der således gennem de sidste årtier blevet gennemført fælles dansk-indiske restaureringsprojekter af bygninger fra danskertiden. Den gensidige interesse i arven efter de mange års fælles dansk-indiske historie dokumenteres klart af udviklingen i Trankebar, hvor Foreningen Trankebar siden 2002 har haft et frugtbart samarbejde med lokalbefolkning, lokale myndigheder og institutioner om restaureringsopgaver og kulturelle aktiviteter. Foreningen har således taget initiativ til restaurering af blandt andet Fort Dansborg, Guvernørboligen, byporten og indsamlet penge til første etape af en kystsikring efter Tsunamien i 2004. Foreningen har ved flere lejligheder gennemført aftenundervisning på byens skoler, og den her gennemført højskolerejser for mindre grupper af danskere til Trankebar. Desuden oprettede foreningen i 2010 et maritimt museum i byen med fokus på Trankebar som et fiskerlandsby, og efter at have restaureret den første del af den tidligere danske kommandants hus åbnede foreningen i februar 2017 et ”Danish-Indian Cultural Centre” i bygningerne. Håbet er, at det vil blive muligt at skaffe midler til skridt for skridt at kunne restaurere hovedbygningen, kommandantboligen fra o. 1700.

Guvernørboligen i Trankebar (foto K. Helles 2014 og 2016)
Bygningen blev opført i sidste halvdel af 1780'erne og restaureret 2010-11 som et fælles dansk-indisk projekt.

Der er derfor gode grunde til at markere 400 året for etableringen af Trankebar som dansk handelsstation og dermed også af en direkte forbindelse mellem Indien og Danmark.